

Плескач В.Л.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу економіко-математичного
модельовання та інформаційно-аналітичного
забезпечення фінансово-економічних досліджень
Науково-дослідного фінансового інституту
ДННУ “Академія фінансового управління”

Ковалів І.Р.,

аспірант Науково-дослідного
фінансового інституту
ДННУ “Академія фінансового управління”

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Розглянуто проблеми забезпечення оперативною й достовірною економічною інформацією фінансових і фіскальних органів при проведенні модельних досліджень у сфері оподаткування з метою прийняття ефективних фінансових рішень.

The authors examine problems of insuring through operative, reliable economic information of the financial and fiscal organs when carrying out model research in the taxation sphere in order to take efficient financial decisions.

Ключові слова: податкові показники, інформаційна база, інформаційно-аналітична система.

Становлення й розвиток податкової системи в Україні відбуваються в умовах політичних, економічних і структурних реформ. Невідкладне проведення податкової реформи було необхідним як для поліпшення бізнес-середовища, так і для стабілізації державних фінансів.

Одним із завдань щодо запровадження змін у податковому законодавстві є підвищення ефективності адміністрування податків, що передбачає необхідність проведення інформаційно-аналітичного спектру робіт з обґрунтування ефективності управлінських рішень в органах фінансової та фіскальної сфер.

Актуальність розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування також стимулюється швидким розвитком новітніх інформаційних технологій, становленням інформаційного суспільства, появою потужних джерел і сховищ даних, різким збільшення обсягів потоків фінансово-економічної інформації. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність застосування і впровадження сучасних методів і засобів автоматизованої підготовки, попереднього аналізу й обробки даних у сфері оподаткування.

Загалом, як показує досвід розвинутих країн світу, необхідність у проведенні цілеспрямованої бюджетно-податкової політики й потреба ефективних дій в умовах інвестиційно-інноваційного розвитку економіки зумовили перехід світових податкових систем на якісно новий рівень інформаційного забезпечення

процесів модельного аналізу і прогнозування з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Автори при проведенні модельних досліджень у сфері оподаткування вирішували питання щодо забезпечення оперативною й достовірною інформацією фінансових і фіскальних органів для прийняття ними ефективних управлінських рішень. У ході досліджень поставлено такі завдання:

1. Визначення джерел податкової інформації та аналіз стану формування інформаційних ресурсів у сфері оподаткування.
2. Обґрунтування структурно-технологічних рішень щодо інфраструктурної побудови єдиної інтегрованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування.
3. Визначення складу й рівня деталізації макроекономічних показників, необхідних для проведення модельних досліджень у сфері оподаткування.
4. Практична реалізація інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень.

*Аналіз стану формування інформаційного ресурсу
й організація міжвідомчої взаємодії у процесі обміну даними*

На сьогодні Міністерство фінансів України (МФУ) та центральні органи виконавчої влади, зокрема, Державна податкова служба України (ДПСУ), Державна казначейська служба України (ДКСУ), Державна фінансова інспекція України (ДФІУ) і Державна митна служба України (ДМСУ), для виконання функцій у системі оподаткування використовують власні інформаційно-аналітичні системи (ІАС). Спільні інформаційні ресурси (наприклад, єдине сховище даних, єдина система довідників і класифікаторів тощо) учасники системи управління державними фінансами (СУДФ) на цей час не використовують, що є однією з головних проблем, яка гальмує створення єдиного інформаційного простору системи фінансових і фіскальних органів. Ця система повинна складатися з: інформаційних ресурсів, що містять дані, зафіксовані на відповідних носіях; засобів підтримки інформаційної взаємодії (інтранет-мережа, корпоративна мережа), зокрема, програмно-технічних засобів, сучасних інформаційних технологій і систем різного призначення; організаційних структур учасників СУДФ, які забезпечують збір, обробку, зберігання, поширення, пошук і передачу фінансової інформації.

Нині процес інформаційної взаємодії (передачі вибіркового відомостей з інформаційних баз даних) між МФУ, з одного боку, та ДПСУ, ДКСУ, ДФІУ і ДМСУ — з другого, регулюється і здійснюється на підставі відповідних нормативних документів.

Обмін інформацією між МФУ і ДПСУ регламентовано наказом Мінфіну України від 28.03.2006 № 317 (зі змінами), де зазначено мету обміну, описано порядок і регламент передачі інформації від одного державного органу до іншого. У Порядку обміну інформацією, регламентованому цим наказом, наводиться перелік файлів із податковою звітністю, обліковими даними платників податків, відстрочками/розстрочками розрахунків платників із бюджетом тощо. Згідно з цим Порядком МФУ надає ДПСУ помісячний план-графік податків, зборів і платежів, які контролює

податкова адміністрація, загального і спеціального фондів державного бюджету України на рік у розрізі областей, а також формат і структуру даних, що містяться у файлах. При цьому зазначаються вид інформації (відкрита, конфіденційна, для службового чи внутрішнього користування тощо) і заходи щодо забезпечення її захисту.

Інформаційна система ДПСУ є трирівневою й розподіленою, що передбачає оброблення інформації в районних ДПА (нижній рівень), обласних ДПА (середній рівень), у ДПСУ (центральный рівень) та обмін інформацією між рівнями системи. Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державної податкової служби — це комплекс заходів зі збору, опрацювання й використання інформації, потрібної для виконання органами ДПСУ покладених на неї функцій і завдань.

Обмін інформацією між МФУ і ДМСУ регламентовано наказом Мінфіну України від 02.08.2006 № 767 “Про Порядок обміну інформацією між Міністерством фінансів України та Державною митною службою України” (зі змінами), що передбачає передачу інформації для МФУ з метою забезпечення інформаційної підтримки функцій формування й виконання бюджетів, проведення експертизи законодавчих актів, які регулюють податкову й митну політику України.

Сучасний стан розвитку ІКТ і високі вимоги до оперативності й достовірності даних із питань оподаткування породжують потребу створення системи електронного обміну даними, яка б функціонувала в режимі реального часу й була побудована на новітній техніко-технологічній базі у складі інтегрованої ІАС СУДФ. При цьому зазначимо, що створення, формування й підтримка в актуальному стані динамічних класифікаторів дадуть змогу вирішити такі основні проблемні питання, як “мобільність” структурування предметної області, забезпечення необхідної глибини деталізації даних, динамічна зміна кількості класифікаційних ознак, можливість існування кількох взаємозв’язаних класифікацій однієї і тієї самої множини об’єктів. Такий підхід допоможе забезпечити реалізацію й розвиток єдиного інформаційного простору фінансових і фіскальних органів.

*Інфраструктурні рішення щодо побудови
інтегрованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення
модельних досліджень у сфері оподаткування*

Створення уніфікованого механізму доступу й управління спільними інформаційними ресурсами учасників СУДФ має забезпечити ефективну взаємодію в інформаційному середовищі інтегрованої ІАС СУДФ. Це є визначальним чинником щодо вибору інфраструктурних рішень у побудові єдиної системи інтегрованого інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування на основі використання інфраструктурних засобів СУДФ.

Планом заходів щодо реалізації Стратегії модернізації системи управління державними фінансами згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.09.2009 № 1156-р передбачено:

— створення єдиної телекомунікаційної корпоративної мережі головних учасників СУДФ (МФУ, ДКСУ, ДФІУ);

- визначення єдиної процедури й засобів обміну інформацією між відомствами — учасниками СУДФ;
- розробка й затвердження Положення про порядок доступу та спільного використання інформації в інтегрованій ІАС;
- розробка стандартів системи електронного документообігу для забезпечення взаємодії та обміну інформацією між усіма учасниками бюджетного процесу;
- створення центру реєстрації абонентів для впровадження електронного цифрового підпису в системі електронного документообігу.

Створення й забезпечення функціонування інформаційно-аналітичних центрів у ДКСУ та МФУ (відповідно до Стратегії модернізації системи управління державними фінансами¹) передбачає:

- розробку прикладного програмного забезпечення для функціональних задач СУДФ;
- створення Системного центру СУДФ (ДКСУ) і Центру безперебійного функціонування СУДФ (МФУ);
- інсталяцію центральних серверів СУДФ;
- інсталяцію апаратного забезпечення й мережевого обладнання, удосконалення системи підтримки інформаційної інфраструктури основних учасників СУДФ (МФУ, ДКСУ, ДФІУ) шляхом упровадження програмних засобів комплексної технічної підтримки й обслуговування;
- оновлення технічних засобів;
- створення комплексної системи захисту інформації СУДФ.

Цикл управління державними фінансами поширюється на бюджети всіх рівнів. Це означає, що інформаційні потоки між учасниками СУДФ, розпорядниками й одержувачами бюджетних коштів і зовнішніми користувачами мають переміщуватися в інтегрованій ІАС СУДФ. Причому доступ повинен здійснюватися в режимі реального часу на базі веб-технологій. Таким чином, стратегія розвитку СУДФ має базуватися на використанні новітніх технологій, які відповідають міжнародним стандартам. Повинна бути врахована необхідність технологічної взаємодії всіх ІАС учасників СУДФ при наданні інформаційних послуг із забезпеченням підвищення ефективності їх функціонування.

На сьогодні розбудова корпоративної мережі СУДФ для розробки й формування інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування здійснюється шляхом використання функціональних і техніко-технологічних можливостей Національної системи конфіденційного зв'язку інформаційно-телекомунікаційної системи "Фінанси". Система призначена для обміну фінансово-економічними даними між МФУ, Міністерством економічного розвитку і торгівлі, ДПСУ, ДМСУ,ДФІУ, ДКСУ, Держфінмоніторингом, Фондом державного майна, Держкомстатом, Нацбанком, МВС та СБУ. Проте ні організаційно, ні методологічно вона не забезпечує формування й використання

¹ Стратегія модернізації системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 № 888-р.: [Електр. ресурс]. — <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=888-2007-%F0>.

уніфікованого середовища обміну фінансовими даними як механізму взаємодії ІАС фінансових і фіскальних органів.

Визначення складу, рівня деталізації макроекономічних показників та практична реалізація інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування (сучасний стан)

Модельні дослідження у сфері оподаткування є складовою частиною управлінської діяльності на різних рівнях регулювання податково-бюджетної політики. Тому ці дослідження потребують функціонального зосередження, організаційного оформлення, спеціалізації процедур збору, накопичення, обробки й аналізу податкової інформації для підготовки можливих варіантів управлінських рішень. Із метою прискорення практичної розробки й формування інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування передбачено у структурі інформаційно-аналітичної системи “Моніторинг макроекономічних показників соціально-економічного розвитку” внутрішнього веб-сайту МФУ в розділі “Фінанси” створити окремих підрозділ із податкових показників “Податкові надходження” на основі використання даних звітів ДКСУ, ДМСУ, ДПСУ.

У 2011 р. планується розробити комплекс процедур для всебічної аналітичної обробки даних податкової звітності з видачею результатів у вигляді інформаційно-аналітичних матеріалів, інформаційно-пошукових таблиць або візуально-графічного подання вихідних даних. Надаватиметься також можливість формування історичних рядів економічних показників для прогнозного моделювання податкових показників. Структурну схему інформаційно-аналітичного забезпечення модельних досліджень в оподаткуванні наведено на рисунку.

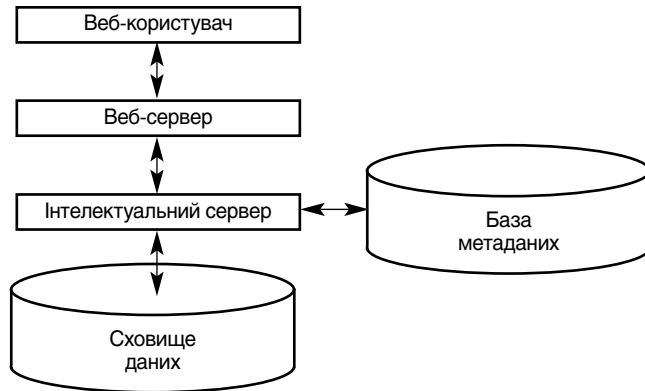

Рис. Структурна схема інформаційного забезпечення модельних досліджень у сфері оподаткування

Склад податкових показників, що вибрані для модельних досліджень і мають різні рівні деталізації процесу оподаткування, наведено в табл. 1 і 2.

Для аналізу, моделювання і прогнозування впливу запроваджуваних положень Податкового кодексу України необхідною є система надійних, взаємопов’язаних

Податкова політика

Таблиця 1. Склад податкових показників першого рівня деталізації

Код бюджетної класифікації	Показник
10000000	Податкові надходження
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості
12000000	Податки на власність
13000000	Збори за спеціальне використання природних ресурсів
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції
16000000	Інші податки

Таблиця 2. Склад податкових показників другого рівня деталізації

Код бюджетної класифікації	Показник
10000000	Податкові надходження
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості
11010000	Податок з доходів фізичних осіб
11020000	Податок на прибуток підприємств
12000000	Податки на власність
12020000	Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів
13000000	Збори за спеціальне використання природних ресурсів
13010000	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду
13020000	Збір за спеціальне водокористування
13030000	Платежі за користування надрами
13040000	Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету
13050000	Плата за землю
13070000	Плата за використання інших природних ресурсів
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги
14010000	Податок на додану вартість
14020000	Акцизний збір із вироблених в Україні товарів
14030000	Акцизний збір із ввезених на територію України товарів
14060000	Плата за ліцензії
14070000	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності
15000000	Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції
15010000	Ввізне мито
16000000	Інші податки
16010000	Місцеві податки і збори
16030000	Податки, не віднесені до інших категорій
16040000	Фіксований сільськогосподарський податок
16050000	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва
16060000	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства

первинних і вторинних макроекономічних показників. Серед первинних показників можна виокремити прямі й опосередковані.

Під прямими розуміють показники, які дають змогу методом прямого підрахунку обчислити податкові надходження від окремого виду податку. До них належать, наприклад, база оподаткування і ставки податку. До опосередкованих показників, які уможливають оцінку впливу запроваджуваних положень Податкового кодексу, відносять ті показники, що опосередковано і з певною точністю дають змогу оцінити розмір податкових надходжень як за окремими видами податків, так і загалом. Для аналізу, моделювання і прогнозування на основі цих показників необхідно використовувати сучасні методи економіко-математичного аналізу й моделювання².

Методів економіко-математичного моделювання є дуже багато. В основному в економічних дослідженнях використовують часові методи ARIMA, експоненціального згладжування (наприклад, експоненціальне згладжування методом Холта), міжгалузевий баланс (модель Леонтьєва), векторні та звичайні регресійні моделі, кореляційно-регресійні моделі. Згадані й інші моделі тісно пов'язані з аналізом динамічних рядів, установленням залежностей між показниками.

Підсумовуючи викладене, доходимо такого висновку. Формування інформаційного забезпечення на базі податкових показників дасть змогу підвищити оперативність аналізу поточного стану податкових надходжень до дохідної частини бюджетів усіх рівнів, прогнозувати вплив реформування податкової системи на стан державних фінансів і, насамкінець, сприятиме загальній економічній стабілізації та збалансованості державного бюджету України.

² Прогнозування макроекономічних наслідків запровадження Податкового кодексу України / За ред. Ф.О. Ярошенка. — К.: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2010. — С. 147, 148.